

приватного партнерства; удосконалення інституціонального забезпечення цього процесу; компліментарність внутрішньої регіональної політики до політик регіонів-партнерів.

Найбільш важливими і результативними напрямками міжрегіонального співробітництва можуть стати: а) міжрегіональне співробітництво в контексті економічної безпеки; б) взаємодія регіональних органів влади в питаннях розбудови інфраструктури; в) формування міжрегіональних кластерів та мереж; г) розвиток кооперованих зв'язків підприємств на міжрегіональному та інтер-регіональному рівнях (коопераційна модель співробітництва); д) інституціональна інтеграція регіональної інфраструктури інноваційного розвитку між регіонами сусідніх країн; е) співробітництво регіональних влад в питаннях внутрішньої і зовнішньої міграції, розміщення тимчасово переміщених осіб; є) співробітництво регіонів в питаннях збереження природних ресурсів і економічного захисту; ж) подальша інституціональна інтеграція, спільний моніторинг реалізації угод та впровадження програм матеріального, в т.ч. транскордонного співробітництва.

В контексті зазначених напрямків першочергового значення набувають заходи, спрямовані на: а) подолання дезінтеграційних тенденцій; б) запобігання нераціональному переміщенню ресурсів, зокрема надлишковій міграції, невиправданій концентрації капіталу, формуванню мегаполісів; в) посилення міжрегіональної інтеграції; г) підтримку підготовки і реалізації міжрегіональних програм і міжрегіональних проектів. При цьому варто врахувати напрацювання наукового середовища [5, с.30-31], необхідність гармонізації стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України і регіонів ЄС, передбачити розроблення конкретних прикладних і міждержавних проектів, електронних баз даних про потенційні можливості регіонів щодо створення мереж і міжрегіональних кластерів тощо.

Більша самостійність регіонів щодо підвищення їх фінансової та інституційної спроможності при активній позиції місцевих органів влади дозволить використати їх конкурентні переваги для спільного міжрегіонального та інтеррегіонального співробітництва і отримати відповідний синергетичний ефект.

Література

1. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні.

Наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. Н.І. Долішнього НАН України; наук.ред. В.С. Кравців. – Львів. 2016.– 218с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку».

2. Кінзерський Ю. Проблеми розбудови інституту власності у світлі модернізації економіки. / Вісник КНЕУ, №4,2010, с.15-23.

3. Мельник А. Ф. Ідентифікація структурно-технологічної деформації економіки регіонів як база вибору механізмів регіональної структурної політики. Вісник ТНЕУ, № 1, 2014. С.23-35.

4. Експорт – 2014р.: сумні тенденції. Де виграла і де програла Європа? <http://www.enrointegration.com.ua/articles/2015/03/12/703/779/>

5. Структурно-інституціональна трансформація та безпека економіки регіонів України в процесі модернізації держави. Рекомендації V міжнародного науково-практичного семінару, м.Запоріжжя, 27-28 травня 2012р.–84с.

Петро МИКИТЮК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

Юлія МИКИТЮК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ ПЕРЕДБАЧЕННЯ, ЯК МЕХАНІЗМ

ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Економіка України й надалі залишається несприйнятливою до науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази промисловості та слабке фінансування державою науково-дослідних і, дослідно-конструкторських розробок. Тому формування державної науково-технічної та інвестиційної політики повинно здійснюватися на основі перетворення власних наукових і дослідно-конструкторських розробок у базовий елемент виробництва. Саме активізація інноваційної діяльності, наукової і виробничої сфер є важливим завданням та умовою становлення економічної незалежності України.

На наш погляд, якщо ми хочемо надати соціально-економічному розвитку України всіх рис інноваційності, то на сьогоднішньому етапі маємо відмовитися від спроб побудувати єдину, централізовану, директивну модель державної інноваційної політики. Зважаючи на

технологічну диференційованість регіонів, а також економічний стан підприємств, акцент треба робити на регіональних ініціативах, які б враховували та використовували місцеві особливості. Тільки так ми зможемо перетворити регіони на центри підвищеної ділової, інвестиційної активності, відібрати найбільш ефективні, життєздатні моделі розвитку для їх впровадження в масштабах держави та відпрацювати систему міжрегіональних інноваційних трансфертів.

Визначальним фактором конкурентоспроможності регіону є якісне управління інвестиційно-інноваційними процесами. У розвинених країнах до 90% приросту ВВП забезпечується за рахунок впровадження нових технологій. Тому надзвичайно актуальним є розробка та реалізація стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку регіону.

Відповідаючи на питання, як розпорядитися наявним науковим і технічним потенціалом Тернопільщини, щоб отримати належну віддачу, ми переконалися, що традиційними підходами вирішити проблему неможливо. Про це свідчать як стан справ у більшості наукових закладів, які виживають в основному за рахунок надання в оренду приміщень та посередницької діяльності, так і все відчутніше технологічне відставання виробничої сфери. Кількість, якість і темпи впровадження новітніх технологій у більшості галузей не тільки не відповідають рівню розвинутих країн, але не досягають навіть базового 1990-го року.

Ми маємо можливість скористатися успішним досвідом багатьох країн – від повоєнної Японії до країн пострадянської Східної Європи, – для яких економічна криза стала потужним стимулом до пошуку інноваційних шляхів розвитку. Всі вони зробили ставку на "хай-тек" (високі технології). Але виграти цю ставку вони змогли перш за все за рахунок успіхів у царині "хай-хьюм" (гуманітарних технологій), зокрема, проривних інновацій в сфері управління, організації наукової, виробничої та освітньої діяльності.

Напрацьовуючи власне бачення моделі інноваційного регіонального розвитку, ми активно вивчаємо зарубіжний досвід. Найближчою для нас є модель, застосована в Ірландії, типорозмір якої можна порівняти з середнім регіоном України.

Нагадаю, що ключовим елементом інтегрованої системи освіти, науки, виробництва та підприємницької ініціативи в Ірландії стали коледжі, при яких були створені технопарки, розташовані в тому числі і в депресивних периферійних територіях. Результатом стали переорієнтація частки промисловості на більш гнучкий і менш витратний

венчурний, малий бізнес, масштабне залучення інвестицій у розробку та випуск унікальної продукції. Сьогодні Ірландія, яка довгий час займала одну з найнижчих сходинок серед країн європейської спільноти за рівнем соціально-економічного розвитку, має рівень доходів на душу населення, значно вищий ніж у середньому по ЄС, обсяг експорту на одного жителя сягає 20 тис. дол. США. Це в 100 разів більше ніж в Україні. Здійснивши перехід від зростання до інновацій, Ірландія вже 10 років поспіль щорічно нарощує ВВП на 8 %.

Позитивний досвід українських технопарків на базі науково-дослідних інститутів Національної Академії наук має велике значення для відпрацювання подальшого розвитку інноваційної діяльності. Але, на наш погляд, стратегічним напрямом є розвиток технополісного устрою на базі саме університетських технопарків в поєднанні з науково-дослідними інститутами академій. Адже тільки університетські технопарки:

- мають всі необхідні складові для розвитку та підтримки наукоємного бізнесу, починаючи від генерації нових знань та технологій на кафедрах і факультетах і закінчуючи їх комерціалізацією, просуванням на внутрішньому і зовнішньому ринках;

- дозволяють залучити молодь до участі в реальних проектах і тим самим забезпечити ефективну підготовку та перепідготовку кадрів, спрямованих на інноваційну діяльність, брак яких сьогодні відчувається дуже гостро.

Використовуючи досвід США, інститут реалізує так звані "зразкові демонстраційні проекти" – запроваджує новітні технології в провідних підприємствах області та на основі набутого досвіду формує ситуаційні записки (кейси). Це дозволяє університету проводити навчання за системою "кейс-стаді", яка передбачає оперативне введення в освітню програму останніх технологічних новин, спрямованість на передові практики.

Демонстраційні проекти здійснюються за рахунок коштів замовника. Таким чином держава, по-перше, заощаджує бюджетні кошти, які виділяються на нові технології, по-друге, отримує право використовувати та розповсюджувати інформацію щодо впровадженого проекту.

На наш погляд, інноваційна стратегія розвитку економіки України має обов'язково містити як обов'язковий компонент не тільки структурні, але й територіальні зсуви економічної активності на регіональному рівні. І якщо ми не сприймемо ідею децентралізації, то в перспективі матимемо

лише окремі високорозвинені оази посеред соціально-економічної пустелі.

Інноваційні компанії, як правило, мають власний потенціал. Деякі, що більш наближені до наукового сектора, працюють переважно з фондами чи банками. Інноваційні компанії витрачають кошти на прогнозно-маркетингові дослідження, на здійснення науково-технічних і проектних розробок, на експертизи – тобто на створення завершеного інноваційного проекту.

Індустріально-впроваджувальну частину проекту, як правило, кредитують банки чи фонди. Деякі фонди фінансують весь цикл інноваційного проекту – від прогнозного маркетингу до продажу нової продукції. Зрозуміло, що проекти різні, і єдиного правила бути не може. Але здебільшого існує тандем між інноваційною компанією і кредитно-фінансовою установою – банком чи фондом. В Україні фінансування банками інноваційних проектів – випадок, а бажано налагодити те ж саме і в нас, тобто спеціалізовані і регіональні інноваційні компанії мають співпрацювати з банками для фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Інколи-від початку до кінця інноваційного проекту, інколи-тільки щодо виробничої його частини. Інноваційних та венчурних фондів в Україні не існує, а примусово їх створювати недоцільно. Тому необхідно відпрацювати, в тому числі і на нормативному рівні, порядок взаємозв'язків інноваційних компаній і банків. Зрозуміло, що самі лише банки не зможуть забезпечити фінансування всієї інноваційної діяльності, але ж її розвиток відбуватиметься не миттєво. Тож маємо час для створення небанківських фінансових установ - інноваційних і венчурних фондів.

Цей інноваційний бізнес виник не так давно. З'ясувалось, що близько половини інноваційних проектів виникає при застосуванні розробок однієї галузі в іншій галузі. Поряд з комерційною таємницею виник трансферт технологій. Це й породило новий тип інноваційного бізнесу. Він значно полегшує доступ до науково-технічних досягнень, перетворюючи їх у науково-технічні пропозиції. Все це здійснюється сучасно, засобами електронної торгівлі, дешево і швидко. Україна має багато науково-технічних рішень, про які знає обмежене коло осіб. З виведенням їх на загальне користування ми отримаємо величезний потенціал для використання в інноваційних проектах. Наступним кроком на цьому шляху буде створення науково-проектних структур з міжгалузевого застосування науково-технічних розробок.

Якщо перейти до практичних висновків, придатних для застосування в Україні, то вони такі:

- устрій науки має перейти до персоніфікованих наукових напрямків і шкіл;
- галузеві науково-дослідні установи і навчальні заклади мають породити бізнес-інкубатори і спеціалізовані науково-проектні, інжинірингові, реінжинірингові та інноваційні компанії;
- кожна наукова, проектна та інноваційна установа повинна тісно співпрацювати з підприємцями-менеджерами чи мати їх у своєму складі;
- бажано, щоб Академія наук розпочала створення центрів з міждисциплінарних досліджень, бо саме в області інтерференції різних наук виникають нові знання.

Не повинно бути ніяких пільг: їх скрізь у світі використовують не за призначенням або нераціонально. Якщо держава виділяє кошти на розвиток науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, то вони використовуються на фінансування наукових і інноваційних проектів за державними пріоритетами, на зміцнення лабораторної бази, на створення наукових центрів, на освіту і підвищення кваліфікації, на державні форсайтні дослідження, на проведення патентної експертизи, інколи – на відшкодування частини податків комплексу НДДКР і прибуткового податку з вчених та інженерів. Держава може дозволити собі звільнити від оподаткування прибутку будь-яку визначну акцію загальнодержавного характеру. Вважаю, що для України створення інноваційно-інформаційної мережі між всіма науково-дослідними і проектними інститутами, конструкторськими бюро, регіональними БНТІ, вузами, діючими і створюваними елементами інноваційної інфраструктури, патентними установами і відповідними департаментами Міністерства освіти і науки мало б стати загальнодержавним заходом, який би здійснювався приватними структурами зі звільненням їх від оподаткування.

Держава може сприяти фінансуванню науково-технічних розробок з різних джерел через страхування інноваційних ризиків. Така практика існує в багатьох країнах світу і, як правило, не завдає збитків державі за сукупністю страхування.

Як не важко з бюджетом в Україні, але раціональним було би 25 % коштів від приватизації спрямовувати через державний бюджет на модернізацію вітчизняного товаровиробництва тільки за результатами

довгострокових прогностичних (форсайтних) досліджень і тільки на зворотній основі. Це фінансування мало б розділятися на фінансування вітчизняних науково-технічних та інноваційних робіт і на модернізацію товаровиробництва за стратегією заміщення імпорту товарів закупівлею іноземних технологій.

Висновки та пропозиції:

1) щодо інформаційного забезпечення:

– створення як акціонерного товариства інноваційно-інформаційної системи з доступом до всіх можливих матеріалів з науково-технічної інформації;

– створення на базі одного з провідних інститутів (університетів) державного центру форсайтних досліджень;

– розробка плану заходів із започаткування роботи маркетингових компаній з прогностичного аналізу ринків на замовлення ініціаторів інноваційних пропозицій;

2) щодо науково-технічного і конструкторсько-технологічного забезпечення:

– розробка плану заходів зі створення на базі НДІ, проектних та освітніх установ інжинірингових, реінжинірингових, різноманітних інноваційних компаній та бізнес-інкубаторів;

– створення регіональних інноваційних компаній із залученням місцевих та центральних наукових і проектних установ, навчальних закладів, окремих учених і потенційних місцевих інвесторів;

– створення спеціалізованих інноваційних компаній міністерствами, Державними комітетами та іншими відомствами;

– введення в широке застосування практики виплати авторської винагороди при здійсненні інноваційного проекту визначеним учасникам проекту;

– організація міждисциплінарних науково-технічних робіт.

3) щодо фінансового забезпечення:

– розробка нормативних документів зі створення процедури купівлі кредитного ресурсу Національного банку комерційними банками для кредитування науково-технічних та інноваційних робіт;

– розробка і прийняття Закону України про відрахування визначеного проценту коштів від приватизації об'єктів державної власності і про спрямування цих коштів на фінансування розробки та впровадження інноваційних проектів інноваційними компаніями, створеними

міністерствами, державними комітетами та відомствами.

– розробка і прийняття Закону України про відшкодування державою витрат, пов'язаних з патентуванням винаходів;

– розробка і прийняття Закону України про скасування прибуткового податку з вчених, інженерів, менеджерів та інших осіб на час впровадження у виробництво інноваційного проекту і про надання податкових канікул з податку на прибуток інноваційним компаніям, що впроваджують інноваційний проект у виробництво, на час окупності їх витрат, визначений проектом;

4) щодо державного забезпечення.

– адаптація вітчизняного законодавства з інноваційної діяльності до кращих європейських нормативів і правил;

– забезпечення форсайтних досліджень;

– визначення і проведення заходів зі створення імпорто-замінювального виробництва, в тому числі за рахунок організації виробництва іноземних моделей на території України і закупівлі іноземних технологій з державним страхуванням інноваційних і інвестиційних ризиків;

– організація міжвідомчої координації інноваційної діяльності і централізованого інноваційно-інформаційного забезпечення;

– відбір на державні посади, пов'язані з інноваційною діяльністю, осіб, обізнаних з нею та ініціативних.

Ми пропонуємо підтримати регіональні ініціативи, які зокрема закладені та реалізуються в обласній програмі науково-технічного інноваційного розвитку Тернопільської області на 2010-2020 рр. Мінімальна бюджетна підтримка на старті вже в недалекому майбутньому дозволить перевести значну частку інноваційного процесу як у регіонах, так і в державі на позабюджетне фінансування та забезпечити стрімкий сталий розвиток територій.